

DE LEARNING CORRESPONDENT

»» *De nieuwste leertrends
met een kritische blik.*

Door: Wilfred Rubens

Inleiding

We hebben de Learning Correspondent in een nieuw jasje gestoken. In plaats van een selectie van korte berichten, willen we nu in elke editie een specifiek thema belichten. Deze thema's hebben betrekking op vraagstukken met betrekking tot didactiek en online en blended learning.

De inhoud is gebaseerd op (praktijk)onderzoek. We presenteren achtergronden bij het thema en we bieden handreikingen voor de toepassing van de inhoud in de praktijk. Het thema wordt afgesloten met bronnen waarop we ons baseren en waar jullie meer informatie kunnen vinden.

Het eerste thema is:

Het bevorderen van betrokkenheid en verbondenheid bij online leren

We wensen jullie veel inspiratie en leesplezier toe.

Wilfred Rubens (auteur)

Ank Dierkx (SBO)

Het bevorderen van betrokkenheid en verbondenheid bij online leren

Naarmate we meer online leren en werken, zullen we meer online moeten investeren in het genereren van betrokkenheid en verbondenheid. Dat is één van de geleerde lessen tijdens de Coronacrisis. Mensen ontwikkelen gevoelens van eenzaamheid en zelfs depressie. Op het gebied van leren en ontwikkelen kunnen zij hierdoor voortijdig afhaken.

Betrokkenheid?

Engagement oftewel betrokkenheid kan in het kader van leren als volgt worden omschreven: de energie en inspanning die lerenden binnen hun leergemeenschap aanwenden, waarneembaar via een aantal gedrags-, cognitieve of affectieve indicatoren verspreid op een continuüm (Bond & Bedelier, 2019).

Betrokkenheid ontstaat dankzij verschillende factoren zoals relaties, leeractiviteiten en de leeromgeving.

Er is geen één-op-één relatie tussen betrokkenheid en het voorkomen van uitval en het behalen van goede leerresultaten. Je kunt ook effectief leren als je weinig betrokken bent. Verder kunnen succeservaringen leiden tot meer betrokkenheid. Maar over het algemeen is 'engagement' belangrijk binnen een leerproces.

Verbondenheid?

Er is sprake van verbondenheid als lerenden verlangen naar sociale interactie, als ze het gevoel hebben ergens bij te horen. Volgens de self-determination theory van Deci en Ryan beïnvloedt een gevoel van verbondenheid de motivatie van lerenden. Ook nu is er niet sprake van een één-op-één relatie met goede leerresultaten. Een gevoel van verbondenheid kan overigens betrokkenheid bevorderen.

Bij fysieke bijeenkomsten en ook bij blended learning gebruik je als opleider meestal activiteiten zoals kennismakingsopdrachten, persoonlijke gesprekken en discussies om betrokkenheid en verbondenheid te bevorderen. Je ziet aan non-verbale uitdrukkingen en lichaamstaal of lerenden betrokken zijn.

Bij online leren is dat een veel grotere uitdaging. Hoe kun je online betrokkenheid en verbondenheid bevorderen? We geven een aantal tips. In onderstaande bronnen vind je meer tips.

Wees zichtbaar als docent.

- Geef feedback aan lerenden. Gesproken feedback wordt overigens vaak beter beluisterd, dan dat geschreven feedback wordt gelezen. Gebruik daarom ook feedback via audio of video. Deze functionaliteit zit al in veel leertechnologieën ingebouwd.
- Je kunt ook feedback geven tijdens live, online, sessies. Je geeft dan feedback op de rode draad van bijdragen. Verwijs daarbij naar individuele bijdragen. Noem de lerenden dan bij naam ('Anneke gaf in bijdrage X aan'). Dat bevordert ook verbondenheid.
- Plaats ook korte, motiverende, video's voor studenten (*video shout outs*). Daarin geef je bijvoorbeeld tips over hoe je het beste online kunt leren. Je kunt lerenden ook welkom heten na een vakantie. Je kunt in dit soort video's ook reageren op wat je opvalt in discussies.
- Zorg ervoor dat lerenden weten dat en wanneer je beschikbaar bent voor het beantwoorden van vragen. Geef bijvoorbeeld aan dat je verwacht dat zij op een bepaald tijdstip bezig zijn met een opdracht en dat jij bijvoorbeeld via chat dan vragen kunt beantwoorden over die opdracht. Je kunt ook werken met online spreekuren.

Creëer ruimte voor sociale interactie (niet-taakgebonden).

- Ga tijdens live online sessies niet altijd meteen op de zakelijke tour. Informeel kletsen is ook functioneel. Bijkletsen en 'social talk' dragen bij aan een goede atmosfeer en zijn daarom ook relevant voor het leren.
- Ruimte voor sociale interactie creëren doe je bijvoorbeeld door tijdens live online sessies eerder in te loggen of langer te blijven 'hangen'. Juist dan stellen deelnemers vaak vragen.
- Omdat we elkaar online niet spontaan ontmoeten, zullen we dit ook meer moeten organiseren. Gebruik juist daar ook synchroon, online, communiceren voor. Organiseer virtuele borrels, koffiedrinken, lunches, en dergelijke. Gebruik afwisselende activiteiten en voorkom overdaad.
- Stel lerenden in staat elkaar te notificeren en elkaar online, live, te ontmoeten. Binnen een applicatie als MS Teams kunnen lerenden elkaar notificeren en vervolgens online ontmoeten.

Besteed online aandacht aan kennismaking.

- Maak gebruik maken van online profielen waar lerenden achtergrondinformatie over zichzelf geven.
- Gebruik inhoudelijke discussieopdrachten. Lerenden zijn terughoudend om zich voor de zoveelste keer online voor te stellen. Lerenden leren elkaar ook kennen door over relevante inhoudelijke onderwerpen van gedachte te wisselen. Bijvoorbeeld over hoe je verbondenheid online kunt bevorderen.
- Bijvoorbeeld: kies een foto die jou typeert. Deel deze met de anderen. Beschrijf waarom juist deze foto goed bij je past. Reageer vervolgens op de toelichting van een ander. Geef daarbij als docent ook het voorbeeld.
- Sociaal-emotionale check-ins aan het begin van een live online sessie zijn ook belangrijk. Laat lerenden bijvoorbeeld met een emoticon aangeven hoe gemotiveerd zij zich voelen om deel te nemen.

Het artikel gaat op de volgende pagina verder.

Houd in je onderwijsontwerp rekening met het bevorderen van betrokkenheid en verbondenheid.

Je kunt leeractiviteiten gebruiken die niet alleen bevorderen dat lerenden leerstof actief verwerken, maar die ook leiden tot meer betrokkenheid en verbondenheid. Voorbeelden zijn:

- Betekenisvolle leeractiviteiten genereren betrokkenheid. Lerenden moeten weten waartoe zij een activiteit uitvoeren. Ze moeten het geleerde bij voorkeur direct kunnen toepassen in hun praktijk, of in elk geval de relevantie voor hun dagelijkse praktijk ervan zien. Denk daarbij aan online video's over realistische vraagstukken, aan online excursies of aan online opdrachten waarvan de uitwerking ook in de praktijk van de lerende kan worden gebruikt (denk aan een analyse van de huidige situatie of aan een verbeterplan).
- Gebruik leeractiviteiten die bevorderen dat lerenden met elkaar gaan interacteren en samenwerken. Een voorbeeld is de 'mystery bag'. Presenteer een afbeelding van een mystery bag/box. Gebruik een animatie -dat kan bijvoorbeeld in PowerPoint- om het mysterieuze onderwerp te laten verschijnen. Vraag aan lerenden om na te denken over hoe het object zich verbindt met een bepaald onderwerp in de cursus. Elke groep rapporteert dan aan hele groep hoe het object zich verhoudt tot het onderwerp van de cursus. Bijvoorbeeld, een afbeelding van fruit kan staan voor voedseltekorten als gevolg van de klimaatverandering (als dat het onderwerp van de cursus is).
- Laat lerenden in break-out rooms aan opdrachten laten werken. Maak daarbij wel gebruik van een gestructureerde opdracht zodat de opdracht ook leidt tot resultaten.
- Gebruik 'rollen' als ontwerpelement bij het ontwerpen van leereenheden. Als lerenden 'rollen' aan nemen kan dit ook het klimaat in de groep en het groepswerk verbeteren. Denk daarbij niet alleen aan een voorzitter of verslaggever van een subgroep, maar bijvoorbeeld ook op de rol van historicus, kunstenaar of wetenschapper bij probleemgestuurd leren. Door lerenden een bepaalde rol aan te laten nemen, krijgen ze ook een bepaalde mate van verantwoordelijkheid.
- Tijdens live online leren met een grotere groep lerenden, is het lastig om elke individuele lerende in het oog te houden. Bovendien staan camera's niet altijd aan. Houd daarom bij hoe lerenden participeren. Tijdens fysieke bijeenkomsten kun je reageren op gedrag van lerenden. Bij online leren moet je meer pro-actief zijn. Dat kan bijvoorbeeld door lerenden at random vragen te stellen (bijvoorbeeld door namen uit een pot te trekken of door gebruik te maken van een virtueel rad van fortuin met namen).

De activiteiten die je kunt uitvoeren zijn uiteraard ook afhankelijk van de mogelijkheden en beperkingen die de leertechnologieën bieden.

Structuur en duidelijkheid zijn belangrijk voor betrokkenheid.

Een heldere structuur is positief van invloed op de emotionele betrokkenheid. Lerenden hoeven zich namelijk niet druk te maken over waar zij bronnen moeten zoeken.

- Maak gebruik van standaard menu's en verdeel de leerstof in hapklare en makkelijk navigeerbare eenheden.
- Investeer in het ontwikkelen van groepsnormen. Hoe gaan we met elkaar om tijdens video chats of in breakout rooms? Maak daarover afspraken. Ontwikkel 'visuals' voor elke norm en gebruik deze om lerenden te herinneren aan deze normen.

Kies voor activiteiten die bij jou passen en bij jouw doelgroep. Bij kinderen zal je meer aandacht moeten schenken aan de persoonlijke relatie, dan bij volwassenen. Niet elke lerende zal door hetzelfde worden gemotiveerd. Je zult dus verschillende manieren moeten inzetten om lerenden te motiveren en betrokkenheid te bevorderen.

Het artikel gaat op de volgende pagina verder.

Gebruikte bronnen en meer weten

Bond, M. and Bedenlier, S., 2019. Facilitating Student Engagement Through Educational Technology: Towards a Conceptual Framework. *Journal of Interactive Media in Education*, 2019(1), p.11. DOI: <http://doi.org/10.5334/jime.528>

Heick, T. (2021). 9 Principles Of Student Engagement In A Virtual Classroom. <https://www.teachthought.com/technology/principles-of-student-engagement-in-a-virtual-classroom/>

Rubens, W. (2020). *Binding met lerenden bevorderen bij online leren (juist nu)* <https://www.te-learning.nl/blog/binding-met-lerenden-bevorderen-bij-online-leren-juist-nu/>

Rubens, W. (2020). Binding en interactie bij online onderwijs. <https://www.te-learning.nl/blog/binding-en-interactie-bij-online-onderwijs/>

Rubens, W. (2021). Hoe kun je online de betrokkenheid van lerenden versterken? <https://www.te-learning.nl/blog/hoe-kun-je-online-de-betrokkenheid-van-lerenden-versterken/>